

AZ ÓVODAI NEVELÉS TÖRTÉNETÉBŐL

EDITH BERNSTORFF, DR. KARL-HEINZ GÜNTHER, MARGOT KRECKER, DR. HEINZ SCHUFFENHAUER: Beiträge zur Geschichte der Vorschulerziehung. Volk und Wissen Verlag. Berlin, 1960.

MARGOT KRECKER: Aus der Geschichte der Kleinkindererziehung. Quellentexte. Volk und Wissen Verlag. Berlin, 1960.

A Német Demokratikus Köztársaság területén folyó neveléstörténeti kutatásoknak két jelentős terméke hagyta el az utóbbi években a sajtót. Maga a vállalkozás nemcsak azért érdekkeltő, mert fontos kezdeményezésnek tekinthető, hanem azért is, mert része annak az alapos kutatóvékenységnek, mely a jelzett baráti államban az óvodapedagógia területén folyik. Nem lehet ezt a kiadványt önmagában megítélni, hanem csakis az általános óvodapedagógiai aspektusban nyeri el igazi fontosságát. Messzire vezetne az, ha a jelen alkalommal a fent említett két mű ismertetése mellett az óvodapedagógiai kutatásoknak csak egyszerű felvázolására is vállalkoznánk. Eppen ezért itt csak arra szorítkozunk, hogy élesen exponáljuk azt a dicséretes tényt, hogy az NDK-ban az óvodai nevelés az egységes nevelési intézményszervezetnek harmonikus része. Mint annak legalsóbb foka jelentős nevelési feladatokat vállal magára. Az óvodai intézmény mai szerepének tisztázása és világos meghatározása teszi indokolttá, hogy mind a szakkörök, mind pedig az érdeklődők levonják a történeti múlt tanulságait, egyben számot vessenek a német óvoda számtalan útszéljével.

Jelentős azonban ez a munka az egyetemes neveléstörténeti kutatás szempontjából is. Az európai neveléstörténelem kevés oly összefoglaló művel dicsekedhet, mely az óvodai nevelés eszméjének, szervezeti formáinak fejlődését vizsgálta volna. Az első világháború előtt még Johannés Prüfer: Kleinkinderpädagogik c. műve (1913) nyújtott e témakörben tájékoztatást. Az óvodai nevelés jelentőségének fokozódása egyre inkább vonzotta a szakembereket e fehér foltnak tekinthető terület felé. Ennek az érdeklődésnek kielégítését akarták szolgálni az utóbbi években e tárgykörrel foglalkozó művek is, mint Sabajeva: Istoria Pedagogiki, Moszkva. 1953., Pollard: Pioneers of Popular Education 1760—1850. London. 1956., Rusk: A History of infant Education. London. 1956. c. kötetek és legutóbb értékes hozzájárulást nyújtott e téren a magyar óvodapedagógia Vág Ottó: Az óvodai nevelés kialakulása c. művével.

Ezt a sort egészítette ki a Beiträge zur Geschichte der Vorschulerziehung c. mű. Bár a tanulmánykötet tankönyvül is szol-

gál, a kötet írói között megtaláljuk az NDK neveléstörténészeinek reprezentánsait. Így Werner Lemm, Helmut König, Franz Hoffmann, Karl-Heinz Günther, Margot Krecker, Otto Boldemann, Heinz Schuffenhauer, Edith Bernstorff, Gerd Hohendorf, Gertrud Brumme, Ingeborg Baier, Werner Kienitz, majd Netti Christensen, Lisolette Weckwert, Isolde Oschmann, Margot Süß írtak az egyes fejezeteket.

A kötet tehát tanulmánygyűjtemény, mely nyomon követi a kisgyermeknevelés eszméjét, fejlődését az ösközösségi társadalom ez irányú törekvéseitől kezdve a Német Demokratikus Köztársaság óvodafejlődésére vonatkozó ismeretek közléséig. Tehát végeredményben azzal az igénnyel lép fel, hogy egyetemes óvodatörténetet nyújtson. A történelmi materializmus módszerével, a gazdasági és társadalmi fejlődés figyelembevételével.

A kötet szeresztői az anyagot 3 fő részre tagolták: 1. A kisgyermek nevelése a kapitalizmus előtti időkben, 2. Az iskoláskor előtti nevelés a széteső feudalizmus és a kapitalizmus korában, 3. Az óvodák és az iskoláskor előtti pedagógia az imperializmus és szocializmus idején. A kötet arányaiban is lemérhető módon a 2. és 3. fejezet kidolgozására fekteti a fősúlyt.

Az ösközösség, a rabszolgatartó társadalmak, valamint a virágzó feudalizmus iskoláskor előtti nevelésének problémái összefoglaló fejezetekben nyernek feldolgozást. Habár ez a teljesség rovására megy, mégis dicsérőleg kell megemlékezni arról, hogy itt is a legújabb eredmények figyelembevételével igyekeznek a szerzők a szintetizálás munkáját elvégezni. Így pl. az ösközösség korának tárgyalásakor jelentős helyet kaptak Robert Alt professzor újabb eredményei is

Részletezve dolgozza fel a szerző-kollektíva a humanizmus és renaissance korát Maffeo Vegio De educatione liberorum c. művének tárgyalása sikerültnek tekinthető. De szerencsés Morus Tamás, Campanella és a württembergi Johann Valentin Andreae tevékenységének ismertetése is. Érdekesítő a középkori demokratikus szektamozgalmak nevelési elgondolásainak ismertetése. E rész igen sok értékes részlet gazdagította az egyetemes neveléstörténetet. Általában a forradalmi-demokratikus moz-

galmak kidolgozottsága dicsérhető. Itt kell felemlíteni Komensky Informatoriumának alapos ismertetését is.

Szerencsésnek látszik ezen részben az, hogy a feldolgozás aspektusa valóban európai. A teljességgel kapcsolatban tehetnének kritikai megjegyzéseket, azonban az utótrés nehézsége sok mindent megmagyaráz. E részben Locke, Petalozzi, majd Oberlin, Owen, Fourier, Wilderspinn, Fröbel stb. eszméinek elemzése következtében érzelletes áttekintést kapunk a XVIII—XIX. sz. első felének törekvéseiről.

E fejezetekig a kötet elsősorban eszmétörténetet nyújtott, a kapitalizmus korának eseményeit tárgyalva, már az intézménytörténelem kérdései kerülnek előtérbe. De ezzel párhuzamosan a tanulmányok nemzetközi aspektusa is leszűkül, hiszen a jelzett változással párhuzamosan a kutatás, illetve a tárgyalás területe főleg a német fejlődés bemutatására korlátozódik. Az egyetemes történelmi szemlélet leszűkülésére nehéz megfelelő magyarázatot találni, hiszen éppen e korszak vizsgálata kívánta volna meg a szemlélet kiszélesítését, a nemzetközi hatások lemérését; a munkásmozgalom nevelési követeléseinek, továbbá éppen a Németországból kiinduló pedagógiai mozgalmak és a német nagyhatalmi törekvések párhuzamának bemutatása sok gondolatot ébresztett volna az olvasóban, fokozta volna a kötet értékét. Ezen időszakból csak Montessori és a szovjet törekvések kerültek be a tárgyalat anyagába.

A kötet utolsó részét nemcsak az eddigi helyes szemlélet leszűkülése, hanem bizonyosfokú hézagosság is jellemzi. Feltételezhetően részletes kutatások hiánya akadályozta sok kérdés alapos megítárlását.

A könyv tudományos igényű megírt tanulmánykötet és mint ilyen hézagpótló. Ugyanakkor azonban tankönyvként is használatos. Ennek a kettős feladatnak a nehézségeit szerencsésen győzték le a szerkesztők, hiszen az egyes összefoglaló fejezetek, melyek a korok fő törekvéseit összegezik, szerencsésen egyenlítik ki az egyes fejezetek közötti feldolgozási különbségeket. Jelentős érdeme a kötetnek az is, hogy sok új szempontot és anyagot nyújt a további kutatás számára is és minden bizonnyal megtermékenyíti a nemzetközi kutatómunkát ezen a téren.

A kötettel szemben elsősorban tudományos igényeket támasztunk, éppen ezért helyesnek látszott volna, ha nem a szemléletnek leszűkítése, hanem, éppen ellenkezőleg kitérítése következtet volna be az utolsó részben is és vállalkozott volna a többi európai országok óvodatörténelmének feldolgozására is. A tudományos igényesség és mondanivaló, mely a kötetet jellemzi, szinte predestinálta volna szerzőit ennek a nagy feladatnak elvégzésére is. Szerencsés volna ezt a feladatot is a szerzőkolléktívának egy második kötet megírásával vállalni és ezzel az új kiadvány mind az oktatás, mind a kutatás számára határkövet jelentene.

A kötet szoros tartozéka, egyben szerves kiegészítője a még 1959-ben megjelent *Aus der Geschichte der Kleinkindererziehung* c. kötet, mely szemelvénygyűjtemény. A kötet célja az, hogy mind a tanulmányokat folytató pedagógusjelölteknek, mind pedig szaköröknek és érdeklődőknek biztosítsa az óvodapedagógia haladó örökségének tanulmányozását. Eredeti írásként tanulmányozásának biztosításával járuljon hozzá a mai pedagógiában való tájékozódáshoz is.

Igen helyes szerkesztési elve a kötetnek, hogy biográfiai adatok közlésével, a lényeges mondanivaló megvilágításával hozza közelebb a régi írókat a mai olvasóhoz. Tehát az ösközösségi társadalom nevelésére vonatkozó adatok közlésétől egészen az 1959-ik évig követi nyomon a kötet az óvodapedagógia kérdéseit. Ami összeköti a régmúlt íróját a mai törekvésekkel, az az a pedagógiai etosz, mely a különféle századokban egységesen az emberiség felemelkedését szolgálta és amely napjaink törekvéseiben is kifejezésre jut.

A Margot Kreckler szerkesztésében megjelent kötet hasznos keresztmetszetét adja az óvodapedagógia fejlődésének. Mégis felvetődik az a probléma, hogy ezekben a szemelvényekben nem lett volna e helyénvaló azoknak a korszakoknak hathatósabb ismertetése, melyek a már előbb ismertetett tanulmánykötetben csak összefoglalásban nyertek bemutatást. Szegénynek érezzük a rabszolgatartó államok nevelését dokumentáló rész szemelvényanyagát akkor, midőn csak Platon írásával igyekszik alátámasztani e kor nevelésének jellemzését. De a középkori neveléssel kapcsolatban is helyes lett volna, ha a lovagi nevelés vagy a városi iskola életére is találunk ismeretöt.

A válogatásnak komoly érdeme az, hogy az óvodapedagógia leglényegesebb kérdéseinek alakulását mutatja be, mint Helmut König, a berlini Humboldt egyetem professzora is írja egy helyütt, — a „mit” és a „hogyan”-t igyekszik nagy feltáró munka révén bemutatni. (*Neue Erziehung*. 12. évf. 13. sz. 10. l.)

Napjaink pedagógiájából vett szemelvények is hasznosak és igen értékesek!

A kötetnek sikerült felmutatni azt a századok változásain keresztül élő és a haladás szolgálatában álló pedagógusokat

lelkesítő etoszt, mely a mai pedagógus nemzedékben is a haladás és kultúra terjesztésének szép szándékát táplálja.

Hanzó Lajos

TANULMÁNYOK A NEVELÉSTUDOMÁNY KÖRÉBŐL. 1960.

A Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának gyűjteménye. Budapest, Akadémiai Kiadó, 673 l.

Az MTA Pedagógiai Bizottsága ebben az évben nem tűzte napirendjére tanulmánykötetnek vagy a kötet egyes tanulmányainak bírálatát. Így a *Magyar Pedagógia* szerkesztőbizottsága, ki óhajtva kerülni annak látszatát, hogy belülről értékel olyan munkát, melynek létrehozásában része van, lemondott a kötet önálló méltatásáról. Felhívja azonban a figyelmet arra, hogy a *Társadalmi Szemle* 1961. októberi számában BAKONYI PÁL (A szocialista pedagógia hazai fejlődésének fontos dokumentuma címen, 97—105. l.), a *Pedagógiai Szemlében* ZIBOLEN ENDRE (1961. 9. szám, 854—860. l.) és a *Köznevelésben* PIRY JÓZSEF (1961. 16—17. sz. 537—539. l.) értékeli a tanulmánykötet anyagát. A kötetben a következő tanulmányok jelentek meg: *A szerkesztők*: Az iskolai nevelés és oktatás tartalmi problémái; SZARKA JÓZSEF: Az erkölcsi nevelés tartalmáról; JUHÁSZ FERENC: Az erkölcsan oktatásának szerepe az erkölcsi tudat formálásában; KISS ÁRPÁD: Tanulás, iskola, tanterv; KELEMEN LÁSZLÓ: A lélektani megismerés hatása a nevelés és az oktatás tartalmára; LÉNÁRD FERENC: A tehetség problémája és a tanterv; SZOBOSZLAY MIKLÓS: A koncentráció, a tananyagkiválasztás- és elrendezés néhány problémája; FALUDI SZILÁRD: Tantervi kutatások a Pedagógiai Tudományos Intézetben; BORI ISTVÁN—GARANI KÁROLY: A termelés oldaláról támasztott tantervi kívánalmak megállapításának néhány tanulsága; CSER ANDOR: A középiskolai matematika tantervének körvonalai és problémái; SZOKOLSZKY ISTVÁN: A tantervi követelmények és az iskolai osztályozás; SZÉKELY ENDRÉNÉ: A középiskolával kapcsolatos néhány külföldi elgondolás és egyes hazai reformtörekvések; TIHANYI FERENC: Az oktatás és nevelés tartalmának újabb alakulása a Szovjetunió iskoláiban; FARAGÓ LÁSZLÓ: A természettudományos oktatás, a munkára nevelés és a népművelés a világ néhány országában; GERÉB GYÖRGY: Középiskolás tanulók megterhelésének és pihenésének vizsgálata; HERMANN ALICE:

Az iskoláskor előtti nevelés tartalma; JANKOVICHNÉ DALMAI MÁRIA: A nevelés és az oktatás tartalmának alakulása értelmi fogyatékos gyermekeknél; BORS VILMOS: A nevelés és az oktatás tartalmának alakulása hallási fogyatékos gyermekeknél.

A kötet szerkesztői: KISS ÁRPÁD, NAGY SÁNDOR SZARKA JÓZSEF és SZOKOLSZKY ISTVÁN.

MARTIN JURČO:

POZNANIE A JEHO OSOBITOSTI U DIEŤAŤA

Slovenské pedagogické nakladateľstvo v Bratislave, 1960. 218. l. (A megismerés és sajátosságai a gyermeknél)

A szocialista nevelés feladata a gyerekek és az ifjú nemzedék mindenoldalú fejlesztése, alapos felkészítése az önálló életre, a munkában és egyéb társadalmi tevékenységben való részvételre. A mindenoldalú fejlődésnek és az életre való felkészítésnek alapvető része az értelmi nevelés, a megismerési és gondolkozási készségek fejlesztése.

Ez a munka a megismerési folyamat néhány alapvető problémáját világítja meg egyrészt általános szempontból, másrészt abból a szempontból, ahogy az a tanulóknál végbemegy. Így értékes következtetésekhez jut az iskolai pedagógiai tevékenység számára, bár nem tekintí és nem is tekintheti feladatának, hogy az oktató nevelő munkát kidolgozott gyakorlati tanácsokkal és utasításokkal segítse.

Az emberi megismerés igen összetett jelenség. Ezért sok tudomány vizsgálódásának tárgya. Ezek a megismerést különböző oldalakról elemzik. Így pl. történelmi-társadalmi szempontból, az idegtevékenység fiziológiájának oldaláról, a logikai összefüggések szempontjából, valamint lélektani és pedagógiai szempontból stb.

A megismerés problémája a marxista filozófiának is egyik lényeges kérdése. Helyes megoldása nemcsak az egységes tudományos világnézet szempontjából nagy jelentőségű: nagy fontosságú az emberek gyakorlati tevékenysége számára is. Az egyének a szocialista társadalomban a többé-kevésbé általános (az általános műveltség körébe tartozó) és a speciális szakmai ismeretek tekintélyes mennyiségét kell elsajátítani. Ezért a nevelés, és különösen az iskolai tanítás, azt a követelményt támasztja, hogy rendszeresen, céltudatosan és hatásosan fejlesszen a tanulók ismereteit.